

**ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW SĄDOWYCH
TEZY WYKŁADU**

I. FUNKCJE OPŁAT SĄDOWYCH

- **prewencyjna** – przeciwdziałanie „pieniactwu” sądowemu;
- **stymulacyjna** – zachęcanie do poszukiwania ochrony prawnej w określonych, pożądanym społecznie sytuacjach;
- **budżetowa** – zapewnienie dochodów dla Skarbu Państwa;

II. RODZAJE ZWOLNIENIA OD KOSZTÓW SĄDOWYCH

A. ze względu na rodzaj kosztów:

- od kosztów sądowych
- od opłat sądowych
- od określonych pism
- od wydatków

B. ze względu na podstawę:

- ustawowe
- sądowe

C. ze względu na zakres:

- całościowe
- częściowe

III. WPŁYW WNIOSKU O ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW SĄDOWYCH NA BIEG POSTĘPOWANIA – art. 112 u.k.s.c.

1. Zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz wniesienie środka odwoławczego od postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o zwolnienie powoda od kosztów sądowych na skutek wniosku zgłoszonego w pozwie lub przed wytoczeniem powództwa.

2. Jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia

jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekał sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia.

4. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do opłacenia pisma.

IV. SĄDOWE ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW

A. Osoby fizyczne

Art. 102 ust. 1 u.k.s.c.

Zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Wnioski:

W przypadku osoby fizycznej wystarczające, a zarazem niezbędne, jest:

1. złożenie oświadczenia o którym mowa w art. 102 ust. 1 u.k.s.c.;
2. podanie danych objętych formularzem o którym mowa w art. 102 ust. 2 u.k.s.c.;

oraz:

3. dane dotyczące sytuacji strony ubiegającej się o zwolnienie nie muszą być złożone na formularzu urzędowym;
4. sąd mając wątpliwości co do prawdziwości wskazanych danych zobowiązany jest wszcząć dochodzenie (art. 109 ust. 1 u.k.s.c.) wydając w tym zakresie stosowne postanowienie;

B. Osoby prawne, ułamne osoby prawne

Art. 103 u.k.s.c.

Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.

Wnioski:

1. ciężar wykazania okoliczności uzasadniających wykazanie podstaw do uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych obciąża wnioskodawcę – art. 8 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c.;
2. sąd nie ma obowiązku wzywania o podanie okoliczności uzasadniających zwolnienie od kosztów sądowych;

C. Rozpoznawanie wniosków przez sąd

1. Obowiązek wszechstronnego rozważenia podanych we wniosku okoliczności;
2. Obowiązek rozważenia równowagi pomiędzy prawem państwa do żądania opłaty, a interesem strony do uzyskania ochrony prawnej;
3. Powiązanie obowiązku uiszczania opłat sądowych z prawem do sądu:
  - liberalne podejście przy rozpoznawaniu wniosków o zwolnienie w I instancji;
  - rygorystyczne podejście przy rozpoznawaniu takich wniosków w II instancji;
4. Rozróżnienie zwolnienia od opłat sądowych (mających wpływ na prawo do sądu) i zwolnienia od wydatków sądowych (nie związanych z prawem do sądu, ale z prywatnym obowiązkiem ciężaru dowodu);
5. Rozróżnienie obowiązku uiszczania opłat sądowych ze względu na stadium postępowania, co ma możliwość na faktyczne wdanie się w spór: opłata od zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym; opłata od sprzeciwu od wyroku zaocznego, opłata sądowa od skargi o wznowienie postępowania, opłata od zażalenia na nadanie klauzuli wykonalności, opłata od pisma procesowego składanego wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu;
albo
ma wpływ na utratę uprawnień: przedawnienie roszczenia lub wygaśnięcia roszczenia albo powstanie osobistej odpowiedzialności, np. członka zarządu spółki sp. z o.o., który nie mógł złożyć osobiście wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, przez co narażał się na odpowiedzialność z art. 299 k.s.h.;
6. Obowiązek wskazania konkretnych źródeł, z których strona może sfinansować opłaty sądowe;
7. Zakaz generalizacji sytuacji majątkowej strony, konieczność uwzględnienia specyfiki prowadzonej działalności, np. w sytuacji braku wolnych środków finansowych, a posiadaniu nieruchomości produkcyjnej o znacznej wartości, która jest już obciążona hipotekę, nie jest zasadne wskazywanie przez sąd, że opłata sądowa może zostać sfinansowana ze sprzedaży tej nieruchomości (co często nie jest możliwe w krótkim okresie czasu, jaki pozostaje do upływu terminu do uiszczenia opłaty).